СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ

КАТЕДРА „История и теория на журналистиката”

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационния труд

ТИПОЛОГИЯ НА ПРЕСАТА НА ФРЕНСКИ ЕЗИК – БЪЛГАРСКА И ЧУЖДЕСТРАННА В БЪЛГАРИЯ (1878–1944)

Автор:

Велина Велинова

Научен ръководител:

Проф. д-р Здравка Константинова

София, 2025

Дисертацията е с обем от 419 страници. В тях са включени основен текст от 393 страници, библиография, справка за основните приноси и приложение - списък на българската периодика на чужди езици и чуждестранна в България и в чужбина, обект на изследването.

Ключови думи: *типологизация, преса, lingua franca, пропаганда, политика, френски език*

Структура на дисертационния труд

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....3

Глава I. ФРЕНСКИЯТ ЕЗИК В БЪЛГАРСКАТА ПЕРИОДИКА …….....6

1. Доминантни аспекти на лингва франка (lingua franca) в журналистиката в периода 1878-1944 г.…….....6

2. Комуникация, манипулация, пропаганда и цензура в пресата…….. 34

Глава II. ПРЕСАТА НА ФРЕНСКИ ЕЗИК – БЪЛГАРСКА И ЧУЖДЕСТРАННА В БЪЛГАРИЯ (1878–1944) – ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....125

1. Принципи на типологизация.....125

2. Сегментация на изследваната периодика 128

Глава III. АНАЛИЗИ НА ОТКРОЯВАЩИ СЕ ЖУРНАЛИСТИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИ.....163

1. Във външнополитическата пропаганда 163

1.1 . В. *L'Echo de Bulgarie* (София, 1913–1923).....163

1.1.1. Портрет на изданието.....163

1.1.2. Балканските войни.....165

1.1.3.Първата световна война.....170

1.2 . В. *La Bulgarie* (София, 1923–1935).....184
1.2.1. Портрет на изданието.....184
1.2.2.Деветоюнският преврат.....189
1.2.3. Септемврийското въстание.....199
1.2.4. Превратът на 19 май 1934 г. 220

1.3.В. *La Parole Bulgare* (София, 1936–1943).....246
1.3.1. Портрет на изданието.....246
1.3.2. Политика на неутралитет.....250
1.3.3. Присъединяване на Южна Добруджа.....252
1.3.4. Включване на България в Тристранния пакт.....253

2. В политическа периодика 259

3. В специализирана периодика.....289

4. В чуждестранна периодика в България.....343

5. Сред редактори, журналисти.....378

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....392

Справка за основните приноси.....397

БИБЛИОГРАФИЯ.....399

Списък на българска периодика на чужди езици и чуждестранна в България (1878–1944).....412

Обща характеристика на дисертацията

Пресата на френски език – българска и чуждестранна в България (1878–1944), до този момент не е била обект на задълбочено научно изследване. Проучването на нейните основни характеристики разкрива актуални проблеми, сред които се открояват пътищата за модернизация и разширяване на комуникационното поле на българските медии, въпросът за отношението между журналистика и пропаганда. Става дума за значителен масив от 103 периодични издания, обект на настоящата дисертация, на които все още не е изграден цялостен портрет. Предметът на научното дирене се съсредоточава върху отличителни техни черти.

Целта на изследването е да се запълни по възможност това празно научно поле. В този контекст дисертацията си поставя следните две основни задачи. Първата е типологизиране на споменатия масив по пет признака, което очертава общи тенденции и отлики между изданията. Втората се състои в анализ на съдържанието през определени, обосновани сондажи на избрани вестници и списания, който е база за съответните изводи.

Основната хипотеза на проучването е свързана с ролята на изследваната преса за разширяване на комуникационното поле на българската журналистика, за модернизация, за трансмисия с франкофонския свят, предимно Франция, с тематично и жанрово многообразие. Основание за това са както значителният брой на изданията в масива, така и многообразието от топоси на публикуване, вариациите в характера, пъстротата на редакторските колекиви. Допълнителна хипотеза е силната политическа насоченост на част от изданията, обусловена от времето на излизането им – тяхното съществуване съвпада с бурни обществени промени, белязали България и Балканите, например Балканските войни, Първата световна война, Втората световна война. Обосновка за изграждането на тази хипотеза се открива и в анотациите на конкретни вестници, списания и листове, посочени в Анотиран библиографски указател със съставител Димитър Иванчев. Първата хипотеза е изследвана с помощта на метода типологизация, а втората – чрез метода контент анализ, т.е анализ на съдържанието. В този контекст основната теза на труда е свързана с двете хипотези. Тя постулира, че разглежданият масив е разнолик, многообразен по форма и жанрово, като част от него е с ярко изразена политическа насоченост.

Проучването взема за отправна точка някои изследвания на Здравка Константинова – в книгата й "Българската журналистика: Актуални ракурси", монографията на Елена Гетова „Журналистически езици през Възраждането: Българо-френски контексти". Дисертацията се опира и на трудовете на редица други изследователи, които дават поглед върху българо-френските културни и икономически връзки в изследвания период: Николай Генчев, Румен Аврамов, Райна Манафова и др.

Дисертационният труд се базира на солидни научни проучвания по темите типологизация, печатна пропаганда, военна цензура. Основополагащ елемент от проучването е френският език, на който са списвани изданията. В част от тях има и български преводи на определени текстове, но френският определено доминира в цялостното съдържание. Чрез анализиране на публикации и фотографии, придружени с авторски превод, дисертацията може да послужи и на заинтересовани по темата лица, които не владеят френски език.

Първа глава, точка първа е посветена на типологизация на периодиката. Типологизацията позволява вникване в същината на изследваната преса. За отправни точки на този процес са избрани теоретични постановки на Владимир Симеонов и Мария Попова. На базата на техни трудове са изведени пет типоформиращи фактора, които са наложени като матрица върху изследвания масив. Факторите, релевантни към проучването, са: топос, периодичност, характер, тип и предмет. С други думи, за да се опознае обектът на изследване, е нужно да се проследи къде се публикува изданието, колко често, какво е (вестник, списание, единичен лист и пр.), дали спада към пресата на френски език, издавана от българи или от чужденци, но с българско редакционно участие, кои са основните теми, които са засегнати. Фактическото налагане на матрицата върху масива е направено впоследствие.

Във втора точка е развито понятието *lingua franca* [лингва франка], чрез което е разяснено влиянието на френския език върху българския журналистически елит. Накратко, употребата на чужди езици в българската преса в изследвания исторически период може да се разглежда като опит чрез тях да се представят икономическите, културните и политическите възможности на България пред света, да се поставят българските въпроси пред международната общественост. Издаването на български периодични издания на чужди езици, сред които френският заема особено място, може да се приеме като опит за преодоляване на тясната езикова рамка на българския език, слабо познат на Великите сили заради нашата изолация от европейския напредък по време на турското владичество върху българските земи. Изразът *lingua franca* произлиза от италиански език и първоначалното му значение буквално е „език на франките". Той се използва в тази му конотация чак до края на XIX век, но към него се прибавя и друго – език, обединяващ група народи, които го използват с определена цел. Така този език опосредства комуникацията между народи с различни майчини езици. Редно е да се има предвид, че френският се превръща в основен

дипломатически език в Османската империя, което пряко касае българите и дава своето отражение върху съставянето на изследвания медиен масив.

В България френският навлиза като лингва франка най-вече благодарение на образованието, което значителна част от нашите интелектуалци получават във Франция. След Освобождението напливът към френските учебни заведения от страна на наши студенти е особено силен, показват изследвания на редица учени, например Райна Манафова. Според Иван Танчев. броят на българските студенти във френски висши училища, сравнен с броя на други чуждестранни студенти, подсказва, че българите са най-голямата група чуждестранни студенти във Франция в посочения период. - близо 1200 до 1912 г.

Тук е мястото да се обърне внимание на написаното от Елена Гетова, че през цялото Възраждане българските вестникари държат отворен прозорец към света благодарение на своите издания, част от които частично се списват на френски език. Пресата прави възможно „поглеждането“ към Запада и към Франция– като част от него. По данни на Гетова, възрожденските ни издания, които ползват френски език, са около 80. Това количество е красноречиво за разширяването в журналистическата употреба на френския на българското медийно поле. Вестникарите, освен че препечатват статии от френски издания, пишат оригинални статии на френски език, който е международния език на дипломацията. За това твърдение доказателства са разгледаните в аналитичната част на дисертацията журналистически материали. Редакциите са счели за важно да провокират интереса на чужденеца към българските проблеми, за да могат да изградят публичния образ на народа ни и да отстояват неговите искания. Чрез пресата българският читател може да се „огледа“ в европейското огледало, да открие себе си, да намери своето място в информационния поток.

Френският език доминира като влияние в българската преса още от Възраждането, поради силните икономически и културни връзки между двата народа, които датират от векове. Те се анализират подробно от Николай Генчев. Търговските отношения отварят вратите за силно културно влияние на Франция върху българите.

Тази връзка може да бъде проследена и в научни изследвания на Румен Аврамов. Авторът поставя акцент върху опита на българите, подчинена на чужда държава, да се приобщят отново към европейската си същност.

Франция е една от Великите сили, които се намесват активно в българската просвета. Причина е осъществяването на Източната политическа стратегия на Париж. Тя се съдържа основно в ограничаване на руското влияние в България. Един от значимите успехи на френската политика в сферата на образованието у нас е откриването на лицея “Галатасарай” с френски преподаватели и програма. Този лицей се превръща в един от основните центрове за обучение на български елит в Османската империя – броят на нашите сънародници там в даден момент достига до 80 души. Лицеят, на равна нога с католическият колеж в Бебек, се превръщат в стълбовете, които образователно подготвят българската интелигенция, развила се след Освобождението. В колежа се обучават 100 българи. Двата учебни центъра

осигуряват на будните ни сънародници досег до просветата на западноевропейската цивилизация.

Униатските училища, 16 на брой, също са фактори за пренасянето на френски опит в българската общност. Генчев отбелязва също седемте еврейски училища с френска програма, субсидирани от Париж, в които се обучават българи.

Френското културно влияние върху българите в изследвания период е улеснено и от редица български вестникари.

Точка трета - “Преса и пропаганда” се разпростира върху симбиотичната връзка между държавната власт и печатната пропаганда. Откроено е, че методи за манипулиране на обществените нагласи чрез медиите са изковани върху вестникарските техники от времето на Наполеон, който разчита на пет вестника, за да консолидира властта си. За да съществува пропагандната, трябва да се осъществи комуникационен акт. Ето защо понятията "пропаганда" и "комуникация" са разгледани заедно. За да се изследват пропагандните функции на комуникацията, отправна точка е един от петте въпроса на Харолд Ласуел: "Какво постига" комуникацията? Той е част от комуникационния модел, разработен от Ласуел през 1948 г. Елементите на модела са: комуникатор на съобщението (Кой казва нещо?), съобщение (Какво казва?), медия (По какъв канал?), реципиент/получател (На кого го казва?) и ефект (Какъв е ефектът от съобщеното?). Моделът е създаден за изучаване на медийни пропагандни техники, използвани от държавни структури.

Въпросът отвежда към целенасочеността на комуникацията, заложена от комуникатора. Характерно е според Ласуел съобщенията, отправени от институциите, да са предизвикани в подкрепа на определена система. Това твърдение се отнася към част от изследвания вестникарски масив. Така например вестниците, създадени от българското Министерство на външните работи и вероизповеданията, са типични примери за комуникация в подкрепа на комуникатора. Министерската институция създава комуникационен канал, за да предизвика обществена подкрепа във връзка с войни или за да спечели общественото мнение на своя страна при вътрешнополитически кризи.

Актуално за изследването е и наблюдението на Харолд Ласуел, че при конфликт, комуникаторът ползва общуването с аудиторията, за да съхрани властта си. Тук се открива пряка връзка с целите на пропагандата. В тези случаи Ласуел предупреждава, че може да се стигне до изопачавания на комуникацията от позиция на силата - съдържанието е преднамерено, нагласено така, че да подкрепя идеологията на силния.Управляващите елити отправят към управляваните внушения в своя полза.

Разбирането за комуникационния акт като иманентно пропаганден отвежда към понятието "пропаганда", подробно развито например от Петко Белоконски. Той я свързва с повторяемост, чрез която лице или група разпространяват своите мнения или доктрини. Тук е мястото да се направи препратка към тезата на Ноам Чомски за системния характер на пропагандата, т.е. за повторяемостта на нейните съобщения. Чомски изтъква собствеността на медията сред пропагандните филтри, използвани от елитите. В тази връзка се припомня

третият филтър на пропагандата по Чомски - зависимостта на редакцията от информация, с която я захранват "отгоре-надолу" доминиращите кръгове. Медията има нужда от постоянен поток новини, а властта - от отразяване. В симбиотичните отношения управляващи-преса е необходимо да се има предвид престижът на властта, който прелива към медията, получаваща информацията си от високопоставени лица.

Чавдар Христов добавя необходими щрихи към разбирането за пропагандата като понятие, свързано със стратегията. Според него, тя служи за реализиране на стратегически идеи, разпространявани чрез пропагандни техники от Античността, трансформирали се през 20 век в технология за убеждаване на масите. Христов, както Белоконски, отвежда към древния произход на понятието пропаганда и демонстрира еволюцията на термина - от социална практика до масово влияние върху съзнанието на адресатите, възможно чрез масовизирането на медиите, от които на първо място хронологично стоят печатните издания. Именно те са каналите, по които държавата или редакционната колегия (и двете са организации) оказват влияние върху аудиторията в полза на една или друга своя кауза. Крайната им цел, както ще стане ясно от анализа в трета глава, е да формира обществено мнение. Това формиране служи за основа на външно и вътрешнополитически действия на държавно ниво - включването на страната ни във войни, потушаването на въстания и пр. В тази връзка е редно да се разглежда и институционализирането на пропагандата, т.е. ползването на пропагандни средства, включително и основно чрез медийни канали, от институциите, за да постигат те свои стратегически цели. Пълно е припокриването между тезите на Христов и анализа в трета глава, което доказва тяхната валидност. За обогатяване разбирането на пропагандата като понятие са ползвани и трудове на Едуард Бернайс, Миланка Грозданова, Милена Якимова.

Важно за осмислянето на термина в рамките на настоящото изследване е приетото от автора становище, че конотацията му е неутрална. Пропагандата е разглеждана като научно явление, без да й се придава положителен или отрицателен смисъл. Причината за възприетия подход е стремежът към безпристрастното и пълноценно изучаване на медийната пропаганда като феномен в рамките на журналистическата теория.

Цензурата, също като пропагандата, служи за моделиране на информационния поток в услуга на комуникатора. Тя е второ ключово понятие, което подпомага осъзнаването на пропагандните механизми в пресата. Изследваните вестници на външнополитическа тематика в трета глава са подчинени на законодателството по печата и на военната цензура в съответните периоди.

Василка Танкова откроява обнародваните закони за печата, действали в периода 1879–-1946 г., силно ограничавали журналистите. Иван Шипчанов разглежда задълбочено ролята на военната цензура за оформянето на медийни съобщения. Важна е и ролята на редица институции като например Дирекция по печата (създадена 1913 г.), Дирекция на националната пропаганда (1941–1944 г.)

Във втора глава, първа точка, са разгледани журналистически употреби на френския език през Възраждането. Вестникът на Възраждането изпълнява предимно образователни и

информационни фуннкции - той е българският прозорец към света, от който турското владичество ни откъсва. Чрез пресата българският читател е имал възможност да се „огледа“ в европейското огледало и да открои своя образ, да намери мястото си в информационния поток. Изкристализирането на национална идентичност във време, в което България е била заличена от световната политическа карта, е от изключително значение за самоосъзнаването ни като общество и вестникът е инструмент, улесняващ именно този тип себеоткриване. Ето как вестникът на Възраждането е генерирал общество – извод на Гетова, който отвежда към свръхфункциите на възрожденската ни журналистика (по Здравка Константинова).

Френската просвещенска нишка може да бъде открита в дейността на такива бележити българи като Паисий Хилендарски, Софроний Врачански, Петър Берон, Константин Фотинов, Александър Екзарх, Гаврил Кръстевич, Неофит Бозвели, Иван Селимински, Петко, Р. Славейков, Васил Левски, Христо Ботев и много други. Става дума за плеяда от видни българи, допринесли за оформянето на колективното съзнание на обществото ни.

Първопроходец на българския вестникарски пейзаж, писан и на френски език, е в. „Дунавский лебед” [Le cygne de Danube], (Белград, 1860–1861) на Георги С. Раковски, повлиян и от френските идеи за хуманизма. Абонати са му видни европейски, включително френски, политици като един от братовчедите на Наполеон III. Не само Раковски и д-р Иван Богоров (създал първия българо-френски и френско-български речник) осмислят ролята на френския език като онова, което Гетова нарича „маркер за адаптивност“– начин чуждите читатели да бъдат провокирани да се запознаят с българската проблематика, да бъдат въведени в българските въпроси, а нашето общество на свой ред да се „адаптира“ към културно-информационния контекст на своето време в световен мащаб.

Франкофонията се утвърждава като водещо културно влияние върху възрожденската ни интелигенция. Тази тенденция продължава и след 1878 г. В точка втора тя е проследена след Освобождението до 9 септември 1944 г. Културните и образователни, както и икономическите връзки между България и Франция след Освобождението продължават своята прогресия. Това се дължи както на образователните традиции между двата народа, така и на новоотвоюваната свобода, която позволява включването на френски специалисти в различи икономически проекти. Стремежът на България да навакса пропуснатия напредък заради вековното подчинение на Османската империя е подкрепен от западноевропейските, в частност – френските образци във всички области на обществения живот, които служат за опорни точки при изграждането на държавността ни след 1878 г. След Освобождението се насочваме именно към френски образци при изграждането на нашите държавни и обществени институции. Много българи получават образование във Франция.

Показателно за продължаващото френско икономическо влияние в този период е присъствието на французите Жорж Буске и Марсел Шарло като представители на портьорите - чиновници, представляващи в София носителите на облигациите от българските държавни заеми.

В продължение на тенденцията Франция да използва своите лостове на влияние в България трима висши френски чиновници последователно изпълняват ролята на комисари на Финансовия комитет към Обществото на народите, които са притежавали частичното право да влияят върху решенията на Българската народна банка. Видно е, че икономиката и стопанството са били преки пътища за провеждането на изгодна за кредиторите политика и са поставяли България в условията на определена зависимост. Така идеалът за непогрешима Франция, поддържан в българското общество от десетилетия, има своя сблъсък с реалността. Той е ускорен и от влошаването на българо-френските политически отношения след подписването на Ньойския договор (27 ноември 1919 г.). Те обаче не са причина да секне френското културно и образователно влияние у нас. Влиянието на френските учебни традиции преминава вододелната 1878 г. и се разпростира в цяла България. Пример е създаването на колежа "Сент Андре" в Пловдив през 1863 г., който продължава съществуването си много след Освобождението. Много българи завършват висше образование във Франция, във франкофонски университети в Белгия и в Швейцария.

Освен това през 1936 г. България и Франция сключват образователна спогодба. Тя засилва културните връзки двете страни, които са рязко и насила прекъснати с преврата през 1944 г. Преди комунистическата власт да промени коренно геополитическата ориентация на България, като я обърне на Изток, благодарение на този документ образование във френските колежи у нас след 1878 г. са получили близо 5 000 младежи. Тяхната образователна и културна обвързаност с Франция остава неотменим факт въпреки политическите промени.

Неслучайно именно българските политици са сред най-активните поддръжници на французина Астрид Бриан в неговия проект за изграждането на Съединени европейски щати, който той представя през 1929 г., освен това сме сред най-горещите адепти на работата на Обществото на народите.

В точка 2.3 “Сегментация на изследваната периодика” типологизиращите елементи са наложени върху изследвания масив и са направени определени изводи на база резултатите от типологизирането. За прегледност и по-голяма яснота на анализа, типологизиращите елементи са наложени върху масива, както следва: на първо място, върху българската периодика на френски език в България, на второ - върху българската периодика на френски език в чужбина, на трето - чуждестранната периодика на френски език в България, на четвърто - чуждестранната периодика на френски език в чужбина с участието с българи и на последно място – съответната анонимна периодика, излизала в България и в чужбина. Тъй като анонимната периодика е с малка численост и библиографските данни за нея са най-оскъдни, изданията, публикувани в България и в чужбина, са разгледани заедно.

Важно е да се има предвид уточнението, че що се отнася до българската периодика на френски език в България и в чужбина - и в двата случая, изданията са редактирани/отпечатвани/собственост са на българи. Именно по този показател българската периодика на френски език в България и в чужбина се отличава от чуждестранната периодика на френски език в България или в чужбина, която е редактирана/отпечатвана/ собственост е на чужденци – най-често французи, но също и

немци, словаци и др. Българи също участват в списването й, тя третира и български въпроси – това именно я свързва с българското.

За всяка от откроените групи има специфични изводи на база работата с типологизиращата матрица. Има обаче някои общи резултати, валидни за целия масив. Така например, по отношение на топоса, мнозинството от изданията в полето на изследването е концентрирано в София – икономически, културен, политически, обществен център на страната. Столицата обикновено е географски и културен център на най-образованите, заможни, добре информирани представители на едно общество. Те биха могли да си позволят издаването на преса на френски език. Тя е и средоточие на ключови актуални събития. Освен това, прави впечатление ускорената модернизация на печата, видна от роенето на специализирана периодика. Редакторските колективи са се стремили да обхванат въдможно най-широк кръг от читателски интереси на разнообразна тематика: икономика, филателия, образование, спорт, трикотаж и пр. Това си намерение те са успявали да осъществят въпреки финансовите и технически затруднения, характерни за журналистическия ни пазар в изследвания период. Политическата преса също процъфтява, като се наблюдават издания, свързани с различни обществени и партийни кръгове или преследващи политически цели. Някои от най-емблематичните заглавия в това отношение са изследвани в частта case study, трета глава.

В глава трета следват, на първо място, подробни анализи на публикации и снимков материал от трите споменати стожера на външнополитическата пропаганда на Царство България. След като е направен портрет на всеки един от тях, са разгледани знакови материали, илюстриращи проправителствена пропаганда. Материалите са подбрани както заради своите качества, така и защото отразяват актуални за своето време събития, които естествено се превръщат в информационни поводи. За *L'Echo de Bulgarie* това са участията ни в Балканските войни и Първата световна война; за *La Bulgarie* - Деветоюнският преврат, Септемврийското въстание и Превратът на 19 май 1934 г., а за *La Parole Bulgare* - политиката ни на неутралитет в началото на Втората световна война, присъединяването на Южна Добруджа, включването на България в Тристранния пакт,. Анализът доказва, че и трите издания неотклонно представят действията на управляващите по време на тези ключови исторически моменти като правилни.

Дешифрирани са пропагандните техники, които всеки от тези вестници ползва, за да отправя това внушение към аудиторията си. Основните от тях са омаскаряване на врага, хиперболизирано представен единствено през негативни оценки; на другия полюс стои тенденцията към “обожествяване” на отделни фигури от българското политическо ръководство, чиито дела са изцяло одобрявани от редакциите. Примери, които доказват първото твърдение, са гротескните описания на политическите противници (сърби, гърци, румънци, както вътрешнополинически опоненти - Александър Стамболийски, комунистите и др). В подкрепа на второто твърдение са приведени описания на образите на цар Фердинанд, цар Борис Трети, проф. Александър Цанков и пр. Наблюдава се целенасочено опростяване на сложната действителност, посредством което се гради дихотомията “черно-бяло”. Тя улеснява прокарването на пропагандните вестникарски внушения.

Във втора точка от главата е обърнато внимание на политическата периодика на френски език и по-конкретно - на в. *Le Mouvement Macédonien* [Македонско движение] (Париж, 1902), редактиран от Симеон Радев и подкрепящ каузата за освобождение на българите в Македония. Тук чрез анализ на текстове е откроен стремежът на Радев да агитира в полза на тази кауза, да пропагандира идеите на борещите се за свобода. Апелите към Великите сили, които са поели ролята на гаранти за реформите, обещани от Османската империя, са често срещани на страниците на изданието. Пропагандното му начало се опира на обясненията защо е необходимо присъствието на чети в Македония и срещу какви издевателства от страна на властите се борят те. Редакторът неуморно изтъква факти, новини за грабежи и насилия, петиции до високопоставени в турската администрация лица, с които аргументира действията и исканията на борците в Македония. Симеон Радев професионално използва подобни информационни поводи, като след това предлага своето тълкуване. То неизменно ги свързва с тезата му за необходимостта да се помогне на населението в Македония. През изданието върви червена пропагандна нишка, която е показателна за идеологическия му генезис, за политическата му цел.

В трета точка е анализирано съдържанието на *La Jeunesse Bulgare* [Българска младеж], (Шумен, 1912–-1930) и на *Bulletin sismographique de l'Institut météorologique central de Bulgarie* [Сеизмографски бюлетин на Централния институт по метеорология в България], (София, 1905). Причината за наличието на две издания в тази точка е желанието на изследователя да демонстрира наличието на претендиращи за аполитични издания в масива, защото, както се оказва, *La Jeunesse Bulgare*, въпреки официалната си мисия да бъде чисто образователно и възпитателно издание, също допуска политическа пропаганда на страниците си.

Анализ на съдържанието на бюлетина *Bulletin sismographique de l'Institut météorologique central de Bulgarie* разкрива освежаващата картина на издание, което стриктно се придържа към своето научно начало.

В четвърта точка е разгърнат образа на списание *France-Bulgarie* [Франция-България], (София, 1919–-1921), ключов представител на чуждестранната преса на френски език в България. Така контент-анализът обхваща всички типове от изследваната периодика. Става дума за френска инициатива, която цели да заздрави българо-френските икономически отношения. Това редакцията постига, като публикува подробни материали на тема търговия, автоиндустрия, производство на тютюн и пр. Наблегнато е на българския икономически потенциал, от който чуждестранните инвеститори, особено франкофони, следва да се възползват. Анализирани са статии на тема внос и износ на пристанище Варна, двустранни търговски отношения София-Париж, портрети на бележити българи и французи. Чрез третия, последен компонент отново се прокрадва политическата пропаганда. Доказателства за това са биографичните очерци на лидера на БЗНС Александър Стамболийски и на френския генерал Д'Еспре, командващ съюзническите войски на Източния фронт. Стамболийски е окачествен като приятел на Франция, а Д'Еспре – като част от велика сила, благосклонна към България.

В края на трета глава пета точка е панорамен поглед към значими български интелектуалци, участвали като редактори или сътрудници в пресата, обект на проучването.

По-конкретно, тази част е построена върху френската нишка в техния житейски и професионален път, повлияла върху възгледите, творчеството им, изданията, в които са взели участие. След тях са Симеон Радев, Боян Пенев, Петър Увалиев с псевдоним Пиер Рув и др.

Изводи

Изследването доказва първоначалната, основна хипотеза, че чрез френския език българската журналистика е в състояние да разшири своето комуникационно поле. Това тя постига, като включва български обществено-политически казуси в общия журналистически европейски дискурс. Чрез френския език те стават достъпни за франкофонската аудитория отвъд българските предели. В добавка, двуезичната журналистическа практика, продължена като традиция от Възраждането, задълбочава съществуващия от столетия българо-френски културен обмен, като се старае целенасочено да го транспонира в заздравени политически и икономически отношения. Освен това типологизирането на масива илюстрира жанровото и тематично многообразие , което може да бъде откроено като основна негова характеристика.

В хода на изложението се доказва и заложената в генезиса на проучването допълнителна хипотеза, а именно – наличието на симбиотична връзка между пресата и политиката, изразяваща се в разнообразни пропагандни механизми. Тяхната крайна цел е затвърждаването на позициите на властимащите, независимо коя политическа група доминира на родната политическа сцена. Преобладаващата част от изследваните издания изпълнява пропагандна функция, макар и по различни начини и с различни цели. Основният им стремеж е да влияят върху съзнанието на аудиторията така, че то да бъде ориентирано в определена от редакцията посока, в съзвучие с нейните послания.

Следните изводи биха могли да бъдат направени по отношение на изследваната периодика. Първо, става дума за значителен масив, отличаващ се с разнообразие на типологизиращите елементи. Изследваната преса е издавана в големи градски центрове както в, така и извън страната. Тази тенденция подсказва за наличието на аудитория сред градската франкофонска интелигенция. По отношение предмета на съответната периодика, прави впечатление разнообразието от теми, на които са посветени изданията - от филателия до състоянието на държавните финанси. Тази констатация води до заключението, че редакциите са се стараели да удовлетворят интересите на различни обществени групи и да достигнат до разнообразна аудитория.

Преглед на периодичността на изследваната преса демонстрира, че преобладава нередовното излизане или излизането на значителни времеви интервали, например два пъти годишно, веднъж на тримесечие, един път месечно и т.н. Единствено три от всички 103 издания са излизали ежедневно – стожерите на българската външнополитическа пропаганда, чиито редакции са се ползвали с особени привилегии с оглед симбиотичната си връзка с властта.Издаването на периодика във времевия отрязък от Освобождението до 1944 г. е било свързано с материални и технологични затруднения, които частично обясняват малкия брой всекидневни издания. Достъпът на всекидневниците на френски език до непрестанен информационен поток също е фактор, улесняващ публикуването на нови материали на ежедневна база. Този достъп до първоизточника на политически новини

– управляващите класа, е бил улеснен за трите споменати ежедневника. С дълъг живот се отличават още само една подгрупа издания – посветени на държавните финанси на България, обикновено издавани от БНБ или други банкови и финансови институции. Липсата на средства и достатъчен брой сътрудници е обусловила краткия живот на значителна част от масива.

Относно характера на масива от изданията, впечатление прави, че най-често третираните теми са политиката, филателията и икономиката. В този смисъл пресата ни отговаря на необходимостта на читателите да бъдат информирани по въпроси, които ги засягат пряко и в най-силна степен. Типологизацията на масива подсказва от какво са се вълнували читателите. Изобилие има и на специализирани издания за по-тясна аудитория, например въздържатели, метеоролози, любители на хазартните игри. По характер изследваната периодика е с разнообразно съдържание, а специализацията на пресата е отличителен белег за нейната модернизация.

Анализ на съдържанието на части от изследвания масив показва, че емотивността е основен елемент за въздействие върху читателското съзнание. Независимо дали става дума за актуални обществено-политически събития, които изданието поставя в определен, удобен за комуникатора контекст, например вестниците *L'Echo de Bulgarie, La Bulgarie, La Parole Bulgar*е, за въвличането на читателя в дадена кауза (*Le Movement Macédoinen*) или за възпитание на младата аудитория в родолюбие *(La Jeunesse Bulgare*); патетичният тон на публикациите неизменно е инструмент, с който редакциите си служат умело в стремежа си да убеждават, назидават, да въздействат или да формират читателския мироглед.

Изданията, посветени на професионална тематика, които спазват строго научен и безпристрастен тон и които чрез наличието си в архива достигат до нас, са по-скоро изключения (например *Bulletin sismographique de l'Institut meteorologique central de Bulgarie).*

Въз основа на изложеното може да се приеме, че българската преса на френски език в изследвания период както в България, така и в чужбина, е белязана от обществено-политическите вълнения в съответния времеви отрязък. Те намират отглас на страниците на печата като актуални събития, оформили облика на следосвобожденска България с амбицията да повлияят на начина, по който страната ни е възприемана на полето на международните отношения. Става дума не само за големи войни, в които участваме до 1944 г., но и за вътрешнополитическите трусове като преврати, въстания. Така че изследваната преса създава хроника, показателна за историята ни.

Най-сетне, пълноценното изследване на историята на българската журналистика предполага поглед върху контакта й с различни култури, които обогатяват нейните изразни средства, в конкретния случай с френската. Като се проследят усилията на български журналисти франкофони, могат да се осмислят мястото на българската периодика на френски език на международната журналистическа сцена в изследвания период, както и стремежите на българските управляващи елити да представят страната ни на глобално ниво. Както Наполеон, така и те използват периодиката като ефикасен плацдарм, който може да осигури спечелване на битката за читателското съзнание и за общественото мнение.

Чрез изследването на пресата на френски език – българска и чуждестранна в България (1878–1944) се откриват нови измерения на българското отвъд локалния контекст. Бъдещо изследване би могло да се фокусира върху влиянието на франкофонията върху българската журналистика след 1989 г., когато външната ни политика отново позволява укрепване на западноевропейското, включително френското културно влияние у нас. Технологичните промени и последвалата от тях трансформация на журналистическата професия са допълнителни стимули за изучаване на съвременните канали, по които това влияние се осъществява.

Справка за основните приноси

Ключови приноси, които могат да бъдат посочени в настоящата дисертация, са както научни, така и научноприложни. Те са свързани, от една страна, с въвеждането на неизследван систематично до момента медиен масив в научно обращение, и от друга - с осмислянето на съдържателните му характеристики, на публицистични пропагандни наративи, характерни за него и с възможностите за интердисциплинарни бъдещи изследвания, свързани с анализираните издания.

Научни приноси

1.Дисертационният труд обхваща значителен масив от периодични издания на френски език – 103 броя, които до момента не са били обект на задълбочен научен анализ. Систематизирането на основни изводи на база сравнения между тези издания чрез тяхното типологизиране предлага основа на панорамен поглед върху облика на изследваната преса.

2.Дисертацията вкарва в научно обращение конкретни публикации на френски език, които за пръв път попадат в полезрението на журналистическата теория. Те подпомагат осмислянето на особеностите на българската периодика на чужд език в съответната епоха – стил, графично оформление, жанрово разнообразие и преди всичко – публични комуникационни стратегии, осъществени чрез печата.

3.Научният текст представя нов ракурс към знакови фигури за българския исторически, обществен и журналистически контекст. Осмислена е ролята на иначе добре познати имена като Симеон Радев, Велчо Велчев, Петър Увалиев в нова светлина- като създатели на пресата на френски език -българска и чуждестранна в България. Текстът ги

разкрива като публицисти франкофони, носители на българския наратив на европейската медийна сцена.

4.Аналогично, за пръв път ключови събития от съвременната българска история са разгледани в контекста на изследваната преса и са осмислени като поводи за популяризиране на българските позиции в международен контекст. В този смисъл, проучените издания могат да бъдат осъзнати и като дипломатически инструменти, ползвани от българската държава с дипломатически цели. Разкрива се характерът на изданията не само като журналистически, но и като исторически документи, уловили духа на своето време.

Научноприложни приноси

1.Анализът както на генерално, така и на индивидуално ниво – на цялостния облик на съответния печат и на отделните негови представители – се осъществява благодарение и на преводачески труд на изследваните журналистически материали. Той позволява на изследователите и редовите читатели, които не владеят френски език, да се запознаят с изследвания масив и да добият представа за неговите характеристики.

2.Научният текст осигурява база за бъдещи компаративистични изследвания върху френскоезичната преса и печата на други езици в България. По този начин се обогатява разбирането за българската преса след Освобождението, открояват се характерни особености, свързани с нейните издатели, редактори, с тематичните нишки, които са в основата ѝ.

3. Анализираните публикации с приложени към тях конкретни цитати разкриват многообразие от комуникационни техники в печата, свързани с убеждаващата комуникация, манипулацията, пропагандата. Целенасоченото изграждане на наративи, които съвпадат с политическите позиции на редакциите и целят да достигнат до аудиторията, за да оформят възгледите ѝ по българските въпроси, се базира именно на подобни техники. В тази връзка цитираните в дисертацията публикации и обвързването им с политическия дискурс на редакторския колектив могат да послужат за демонстриране на

начините, по които се гради публична комуникация със стратегическа насоченост в печатни издания.

4.Дисертацията би могла да бъде от полза при провеждането на интердисциплинарни изследвания, включващи както история и теория на журналистиката, така и публична комуникация, реторика, обща история, съвременна история, политология. Теми, свързани с тези направления, се откриват във всяко от проучените издания.

Списък с авторски публикации по темата

ВЕЛИНОВА, Велина. Вестник *La Parole bulgare*(1936 – 1943) в аналитичен контекст (началото на Втората световна война, връщането на Южна Добруджа, присъединяването на Царство България към Тристранния пакт). [online]. 15.01.2024. [viewed 16.01.2024]. Available from:https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/vestnik-la-parole-bulgare-1936-1943-v-analitichen-kontekst-nachaloto-na-vtorata-svetovna-vojna-vrashtaneto-na-yuzhna-dobrudzha-prisaedinyavaneto-na-tsarstvo-balgariya-kam-tristranniya-pakt/.

ВЕЛИНОВА, Велина. Типологизиращи елементи на пресата на френски език – българска и чуждестранна в България (1878-1944). [online]. 26.02.2024 [viewed 28.05.2024]. Available from: https://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/tipologizirashti-elementi-na-presata-na-frenski-ezik-balgarska-i-chuzhdestranna-v-balgariya-1878-1944/.

Велинова, Велина. Пропаганда в медиите (вчера и днес), устойчива на технологичните промени. Пример с в. *L'Echo de Bulgarie* (1913-1923). *МЕДИИ И КОМУНИКАЦИИ. Научен сборник на докторанти от Факултета по журналистика и масова комуникация*. Т. 4. София: УИ “Св. Климент Охридски”, 2025, (под печат).